Весці

Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка

№ 3 (37) 2003

Штоквартальны навукова-метадычны часопіс
Выдаецца з чэрвеня 1994 г.

Галоўны рэдактар:
П. Дз. Кухарчык

Рэдакцыйная калегія:
Н. Г. Алоўнікава
В. А. Бондар (*нам. галоўнага рэдактара*)
Ю. А. Быкадораў (*нам. галоўнага рэдактара*)
М. С. Вайтовіч
К. У. Гаўрылавец
А. А. Гіруцкі
Т. А. Грыгор'ева
М. М. Забаўскі
Я. Л. Каламінскі
Л. А. Кандыбовіч
Н. І. Копысава (*адказны сакратар*)
Г. А. Космач
І. А. Новік
А. У. Рагуля
М. Т. Стэльмашук
В. М. Фамін
А. Т. Федарук
І. І. Цыркун
Л. Б. Шнэперман
У. А. Якавенка
М. С. Яўневіч

Адрас рэдакцыі:
220007, Мінск,
вул. Магілёўская, 37,
пакой 124,
тэл. 219-78-12
e-mail: vesti@bspu.unibel.by

Змест

Педагогіка

Барысевіч А. Р. Гатоўнасць будучых настаўнікаў да ажыццяўлення экалагічнага выхавання школьнікаў як умова іх прафесійнай падрыхтоўкі 3
Таўгень І. А. Вучэбна-метадычны комплекс як аснова дыдактычнага забеспячэння тэхналогій дыстанцыйнага навучання 7
Торхова А. В. Феномен индивидуального стиля педагогической деятельности в проблемном поле психолого-педагогических исследований 12
Гарбацэвіч С. А. Да пытання фарміравання светапогляду ў навучэнцаў у працэсе назірання за фізічнымі з'явамі ў прыродзе 15
Якаўлева Н. У. Функцыі і структурныя кампаненты ацэначнай дзейнасці настаўніка ... 18
Зямцова А. А. Беларускія нацыянальныя традыцыі — сродак фарміравання маральных каштоўнасных арыентацый школьнікаў 22
Казінец Л. А. Праблемы прафесійнага ўдасканалення настаўнікаў, працуючых з адоранымі дзецьмі 24
Маркевіч І. В. Змест і формы работы гімназіі па развіцці таленавітых дзяцей 27
Бітус А. П. Асаблівасці ўзаемадзеяння выкладчыка і студэнта на індывідуальных занятках па музычным навучанні 30
Ніжнікава А. Б. Пеўчая культура настаўніка музыкі ў працэсе прафесійнай падрыхтоўкі ў вышэйшай школе 33
Ніжнікава А. Б. Творчыя заданні як сродак фарміравання пеўчай культуры настаўніка музыкі ў працэсе прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў 37

Псіхалогія

Джыга Н. Дз. Шляхі фарміравання асобаснай і прафесійнай прыгоднасці будучага педагога 41
Палякова І. Ю. Сістэмны падыход у даследаванні прычын закрыцця аддзялення логікі, псіхалогіі і рускай мовы на філалагічным факультэце БДУ 46
Сідаровіч В. Б. Даследаванне ўзаемасувязі сацыяльна-перцэптыўных здольнасцяў і кагнітыўнага стылю асобы 50
Шлыкава Т. Ю. Сферы праяўлення і прычыны поспехаў і няўдач падлеткаў 53
Пономарева М. А. Адаптация методики диагностики эмпатии М. Дэвиса «Индекс межличностной реактивности» 58
Кісялёва Н. В. Вывучэнне негатыўнага ўплыву фактараў стрэсу на псіхасаматычны стан падлеткаў 61
Беразоўская Т. П. Эмацыянальнае развіццё старшакласнікаў у працэсе фарміруючага эксперыменту 65
Камінская С. А. Сюжэтна-ролевыя гульні як сродак фарміравання рухальнай актыўнасці дашкольнікаў 69
Стахович Т. В. Теоретико-методологические подходы к исследованию композиторского мышления как творческого процесса 71
Стахович Т. В. Специфика проявления феномена осознанности в композиторском мышлении 75

Мовазнаўства

Ратько Т. В. О критериях синонимичности 81
Трофимович Т. Г. Некоторые итоги типологического описания системы старорусских предметных наименований 83
Камлевич Г. А. Об изучении языка художественной литературы 88
Бабич И. С. Явление двойной мотивации при образовании наречий в русском языке (в сопоставлении с белорусским) 91
Урбанович И. Г. Лексические заимствования в художественных произведениях Фазиля Искандера 96
Курилова Л. Н. Изменение акцентологических норм русского языка (на материале драматургических произведений И. А. Крылова) 98

Літаратуразнаўства

Ракова О. П. Проблемно-тематическая общность русской и белорусской сатирической драматургии 30-х гг. XX в. 101

ЛІТАРАТУРА

1. Законодательные акты переходного времени. 1904—1908 гг. СПб., 1909.
2. Уголовное уложение 22 марта 1903 года. Глава вторая. О нарушении ограждающих веру постановлений с мотивами, изменениями и добавлениями по закону 17 апреля 1906 года. СПб., 1906.
3. Полное собрание законов Российской империи: В 43 т. СПб., 1885—1913. Собр. 3.
4. История римско-католической церкви в Российской империи (XVIII—XX вв.) в документах Российского государственного исторического архива. СПб.; Варшава, 1999.
5. *Wasilewski J.* Arcybiskupi i Administratorowie Archidyjacezii Mahileŭskaj. Pinsk, 1930.
6. Католицизм без маски. Блокнот агитатора: Сб. ст. / Пад рэд. А. І. Залескага. Мн., 1960.
7. Католицизм: Словарь атеиста. М., 1991.
8. *Гарошка Л.* Пад знакам рускае і польскае веры // Божым шляхам. Лондан, 1954. № 60—61; *Гарошка Л.* Айцец Адам Станкевіч // Божым шляхам. Лондан, 1955. № 68—69.
9. *Мартос А.* Беларусь в исторической государственной и церковной жизни. Мн., 1990.
10. *Винтер Э.* Папство и царизм. М., 1964.
11. *Трацяк Я.* Аб якім тут Станкевічу гутарка?.. // ЛіМ. 1997. 29 жн.; *Ён жа.* Беларускае духавенства ў першай палове XX стагоддзя // БГЧ. 1999. № 2.
12. Канфесіі на Беларусі. Мн., 1998.
13. *Григорьева В.* Из истории распол[illegible] костела в белорусских губерниях // Наш [illegible] Гродно, 1992. Кн. 4. Ч. 3; *Грыгор'ева В. [illegible]* [illegible]ліцкая царква на Беларусі ў другой палове [illegible] пачатку XX ст. // Гістарычная навука і гістар[illegible] адукацыя ў РБ. Мн., 1994. Ч. 1.
14. *Забаўскі М.* Нацыянальна-рэлігійная палі[illegible] рызма, урадавых партый і арганізацый [illegible] Беларусі (канец XIX — 1917 г.) // Культ[illegible] нацыянальныя працэсы на Беларусі ў [illegible] палове XIX — пачатку XX стагоддзяў. Мн., [illegible]
15. *Снапкоўская С. В.* Канфесіянальная палі[illegible] галіне адукацыі ў Беларусі (60-я гады XIX ст. — 1917 г.) // АіВ. 1999. № 5—6.
16. *Фалькович С. М.* Проблемы католической [illegible] в Российской Государственной Думе в конте[illegible] национальной политики царизма // Рели[illegible] политика в Европе XVIII—XX вв. Смоленск, [illegible]
17. *Гарбінск Ю.* Беларускія рэлігійныя дзеяч[illegible] Мн., 1999.

SUMMARY

The article covers the most important [illegible] sources, legislative documents of Russian empire [illegible] research of different times on the question of [illegible] the Russian imperial government to faiths in Byelo[illegible]sia. The superficial analysis of historical works of [illegible]pants of the Byelorussian Catholic movement on the specified theme is done, the literature of Soviet [illegible] and historical editions of last years is also consi[illegible]

УДК 943.085

А. Г. Субо[illegible]

Э. КОХ-ВЕЗЭР ДА ПРАБЛЕМЫ РЭФАРМАВАННЯ ВЕЙМАРСКАЙ СІСТЭМЫ ФЕДЭРАТЫЎНЫХ АДНОСІН

Гісторыя Веймарскай рэспублікі непарыўна звязана з імем Эрыха Коха-Везэра[1]. Обербургамістр Каселя, член прускай палаты спадароў і кіраўніцтва Нямецкага саюза гарадоў, Э. Кох уже напярэдадні Першай сусветнай вайны адыгрываў прыкметную ролю ў палітычным жыцці краіны. У 1918 г. ён стаў адным з заснавальнікаў Нямецкай дэмакратычнай партыі (НДП), а ў далейшым — членам Нацыянальнага сходу, міністрам унутранных спраў ва ўрадах Баўэра, Мюлера і Ферэнбаха, міністрам юстыцыі ў другім кабінеце Мюлера. На працягу 1924—1930 гг. Кох узначальваў НДП і яе партыйную фракцыю ў нямецкім парламенце [1, с. 186—187].

Актыўны ўдзельнік пострэвалюцыйнай палітычнай сцэны, Э. Кох шмат увагі надаваў праблеме рэфармавання сістэмы палітыка-пра[illegible]вых адносін у Германіі. Ужо ў перыяд па[illegible]рыхтоўкі праекта Веймарскай канстытуцыі [illegible] энергічна займаўся распрацоўкай так зва[illegible] «прускага пытання» [2]. На думку Коха, у [illegible]цыі хісткай палітычнай раўнавагі, якая ўс[illegible]нялася моцнай хваляй партыкулярызму і се[illegible]ратызму, краіне былі патрэбны кансалідава[illegible] намаганні ўсіх палітычных сіл, а не канф[illegible]тацыя [3]. Таму на пасадзе міністра ўнутра[illegible] спраў і старшыні Ведамства па тэрытар[illegible]ным падзеле ён актыўна «змагаўся» за ўда[illegible]нальванне рэспубліканскага канстытуцы[illegible] права і пераадольванне дуалізму паміж Пру[illegible]сіяй і рэйхам. Як прыхільнік дэцэнтралізава[illegible] адзінай Германіі Кох выступаў супраць та[illegible] мадэлі падзелу кампетэнцый, калі ў адно[illegible] сферы яны б знаходзіліся выключна ў ру[illegible] цэнтральных улад, а ў другой — належалі зе[illegible]лям. Размеркаванне правоў і абавязкаў па[illegible]на было мець гнуткую структуру [4, с. 42—[illegible]

1 Прозвішча Кох-Везэр было афіцыйна ўзята Эрыхам Кохам толькі ў красавіку 1925 г.

У памятнай запісцы ад 12 студзеня 1920 г., а таксама ў сваіх каментарыях да першай баварскай памятнай запіскі Кох паказаў сябе як прыхільнік далейшага ўзмацнення пазіцый цэнтральных улад [5]. Адзінства нямецкай нацыі ён ставіў вышэй за інтарэсы асобных рэгіянальных палітычных груп, а таму адну з галоўных умоў росквіту рэспублікі бачыў ва ўзмацненні ўладарных кампетэнцый цэнтра і ў цесным палітычным саюзе кіраўніцтва Прусіі і рэйха [6, с. 271]. Апошні, адпаведна Коху, павінен быў сканцэнтраваць у сваіх руках усе правы, ад якіх прама ці ўскосна залежала захаванне нямецкага адзінства [7, с. 84]. Э. Кох-Везэр заклікаў не атаясамліваць унітарызм з цэнтралізацыяй, а «дэцэнтралізаваны унітарызм» лічыў адзінай рэальнай асновай існавання ўсякай дзяржавы вялікіх памераў. У тысячагадовай гісторыі Германіі Кох наогул не бачыў прыкладу «здаровага федэралізму». У артыкуле «Мая унітарная пазіцыя» ён жорстка крытыкуе «агідны партыкулярызм», які «раздзіраў краіну» на працягу вякоў [8]. «Я не магу ўявіць народ без адзінства,— пісаў Кох,— і ніякай свабоды без адзінства» [9].

У 1927—1928 гг. Кох не раз выступаў па праблемах канстытуцыйнай рэформы [10]. У 1928 г. выйшла праца «Адзіная дзяржава і самакіраванне», у якой аўтар паспрабаваў адказаць на надзённыя пытанні існуючай у Германіі федэратыўнай сістэмы. «Разумную» тэрытарыяльную рэарганізацыю Кох разглядаў як залог грамадскай стабільнасці. Жыццяздольнымі ён лічыў толькі Прусію, Баварыю, Цюрынгію, Саксонію, Вюртэмберг і Бадэн. Астатнія землі належала ліквідаваць. Істотнай карэкціроўцы падлягалі таксама тэрытарыяльна-адміністрацыйныя граніцы, якія не адпавядалі дынамічным «рэаліям сучаснасці » [7, с. 84—85].

Стварэнне новай тэрытарыяльнай структуры рабіла надзённай неабходнасцю і перагляд адносін паміж цэнтрам і рэгіёнамі. Э. Кох настойліва патрабаваў адмовіць землям у іх прэтэнзіях на дзяржаўны суверэнітэт [11] і планаваў значна павялічыць сферу адзінага кіравання, увесці «шырокую сістэму» імперскага нагляду за выкананнем законаў, а таксама дадаткова перадаць рэйху выключныя кампетэнцыі ў сферы паліцыі, увесці адзіную школьную сістэму, утварыць агульны для ўсіх парадак фарміравання земельных органаў кіравання і прыняць адзіны статут імперскіх гарадоў, акруг і абшчын [7, с. 85; 12, с. 113—114]. Такім чынам, у кампетэнцыі земель захоўваліся толькі пытанні сацыяльнага забеспячэння, жылля, пасяленняў і культуры. Ім мела быць дадзена і магчымасць на атрыманне ўласных крыніц фінансавых паступленняў.

Асаблівую ўвагу Э. Кох звяртаў на палітычны аспект рэформы. Ён негатыўна ставіўся да зямельнай законатворчасці і, улічваючы «суверэннае права рэйха на вызначэнне дзяржаўнай палітыкі», не выключаў магчымасці ліквідаваць зямельны парламентарызм як крыніцу палітычнай дэстабілізацыі і вялікіх матэрыяльных выдаткаў.

У артыкуле «Рэформа рэйха. Прамежкавае вырашэнне ці канчатковае вырашэнне» Э. Кох-Везэр даў падрабязны аналіз распрацаванай *Саюзам за аднаўленне рэйха* канцэпцыі рэфармавання дзяржаўна-прававых адносін у Германіі[1]. Як дэстабілізуючую ён адхіліў ідэю аб «прамежкавым» варыянце вырашэння федэратыўнага пытання, адпаведна з якой рэфармаванне планавалася ажыццяўляць у некалькі этапаў. Першы з іх прадугледжваў правядзенне тэрытарыяльных і фінансавых мерапрыемстваў на поўначы краіны [13, с. 3—4]. Што тычыцца так званага «фінансавага выраўноўвання» рэгіёнаў, то яно, лічыў Кох, павінна было ажыццяўляцца паводле адзіных крытэрыяў, інакш ва ўмовах асіметрычнасці новай дзяржаўнай канструкцыі правядзенне разумнай фінансавай палітыкі ўяўлялася яму вельмі складанай справай [13, с. 9].

У студзені 1928 г. у Германіі стартавала палітычная акцыя па абмеркаванні рэформы. На скліканай у гэтай сувязі канферэнцыі нямецкіх зямель былі створаны падкамітэты, якія займаліся прапрацоўкай асобных пытанняў. У якасці канечнай мэты вызначалася падрыхтоўка законапраекта па рэфармаванні сістэмы канстытуцыйных адносін, а таксама рэспубліканскай сістэмы кіравання. Э. Кох-Везэр даволі высока ацэньваў шансы на «станоўчыя змены». Землям паўднёвай Германіі і Саксоніі, лічыў Кох, наўрад ці былі патрэбны некаторыя тэрытарыяльна-адміністрацыйныя пераўладкаванні. У большай ступені гаворка ішла аб рэарганізацыі рэгіянальнай структуры на Поўначы. Сітуацыя, пры якой прускія правінцыі мелі б адметны ад іншых зямель канстытуцыйна-прававы статус, разглядалася як непажаданая. Менавіта таму унітарызацыя Германіі, на думку Коха, была абумоўлена шэрагам патрабаванняў да паўднёва-нямецкіх зямель і Саксоніі, у прыватнасці гатоўнасцю гэтых зямель дзейнічаць у адпаведнасці з воляй рэйха, устанавіць адзіныя прынцыпы арганізацыі органаў мясцовага самакіравання, стварыць з прадстаўнікоў цэнтра і рэгіёнаў акруговыя камісіі з мэтай калегіяльнага вырашэння пытанняў мясцовага кіравання і, нарэшце, забяспечыць абранне мясцовых урадаў на ўвесь перыяд існавання зямельных ландтагаў [13, с. 12—15]. Альтэрнатывай паўнавартаснай рэформе, на думку

[1] Саюз *за аднаўленне рэйха*, ці *Саюз Лютэра*, быў заснаваны 6 студзеня 1928 г. былым канцлерам Гансам Лютэрам.

Коха, магло быць толькі пераўтварэнне рэспублікі ў «бюракратычную дзяржаву», заснаваную на паўсюдным дубліраванні кіруючых функцый.

17 сакавіка 1929 г. міністр юстыцыі Э. Кох-Везэр выступіў у «Berliner Tageblatt» з жорсткай крытыкай партыкулярысцкіх паводзін баварскіх палітычных эліт, з заклікам не дапусціць «разбурэння» традыцый «моцнай прускай улады». Нягледзячы на аптымізм Коха адносна папярэдніх вынікаў працы зямельнай канферэнцыі ў яе намаганнях вырашыць «прускае пытанне» і стварыць жыццяздольную сістэму кіравання, ён разумеў, што краіна знаходзіцца толькі на парозе лёсавызначальных пераўтварэнняў. «Не само вырашэнне (праблемы) уяўляецца складаным,— пісаў Кох-Везэр,— а знішчэнне перашкод на яго шляху» [14]. Апошнія словы палітыка ў пэўнай ступені адлюстроўвалі сутнасць праблемы, з якой рэспубліка сутыкнулася ў час падрыхтоўкі да свайго рэфармавання. Ва ўмовах цяжкага сацыяльна-эканамічнага становішча законапраект аб рэформе так і не паступіў у рэйхстаг. Але не толькі гэта было прычынай яе правалу. Не менш значным аспектам з'явілася адсутнасць кансэнсусу вядучых палітычных сіл і як вынік гэтага — адсутнасць веры насельніцтва ў здольнасць улад займацца актуальнымі праблемамі грамадства [15, с. 114]. Абсалютызацыя дэмакратыі не стала ў Германіі абсалютызацыяй парадку, а раздзіраемыя супярэчнасцямі цэнтр і рэгіёны так і не здолелі прыйсці да ўзаемаразумення адносна будучыні краіны. Прыхільнікі унітарызацыі, да ліку якіх належаў і Э. Кох-Везэр, разглядалі федэралізм як перашкоду мадэрнізацыі, рэакцыйную тэндэнцыю, анахранізм, баласт нямецкай гісторыі. Ва ўмовах існавання федэратыўнай мадэлі дзяржаўнага ўладкавання яны жорстка палемізавалі з так званымі федэралістамі і адмаўлялі здольнасць федэралізму выступаць у якасці фактара стабілізацыі грамадскіх адносін. У выніку многія здаровыя ідэі як з аднаго, так і з другога боку апынуліся заложнікамі палітычнай кан'юнктуры [illegible] атрымалі рэальнага ўвасаблення.

ЛІТАРАТУРА

1. Biographisches Lexikon zur Weimarer Republik [illegible] von W. Benz u. H. Graml. München, 1988.
2. *Субботин О. Г.* «Прусский вопрос» на [illegible] новления Веймарской республики // [illegible] сусветная гісторыя: сучасныя погляды і [illegible] следаванняў. Мн., 2000. Ч. 2. Актуальныя [illegible] ўсеагульнай гісторыі і гісторыі Беларусі. С. 4—[illegible]
3. Berliner Tageblatt, v. 29.03.1919, Bundesarchiv [illegible] enz, NL 189, Koch-Weser.
4. *Субботин О. Г.* Становление основ [illegible] федерализма (1918—1920 гг.). Мн., 2000.
5. Zur Revision der Weimarer Reichsverfassung [illegible] scher Denkschrift, BAK R 43 I / 1877. S. 95—[illegible]
6. *Eimers E.* Das Verhältnis von Preußen und [illegible] den ersten Jahren der Weimarer Republik ([illegible]—1923). Berlin, 1969.
7. *Biewer L.* Reichsreformbestrebungen in der [illegible] Republik Frankfurt a. M., 1980.
8. «Meine unitarische Einstellung», Vossische Zeitung [illegible] 20.01.1926.
9. «Einheit und Freiheit», Berliner Volkszeitung [illegible] 01.01.1927.
10. «Unterbau des Einheitsstaates», Vossische Zeitung [illegible] v. 27.11.1927; «Der Weg zum dezentralisierten Einheitsstaat», Berliner Tageblatt, v. 02.12.1927.
11. Э. Кох-Везэр быў прыхільнікам ліквідавання [illegible] стваў паміж землямі на тэрыторыі Германіі. [illegible] von E. Koch-Weser im Reichstag, Nr. [illegible] v. 01.07.1927, III Wahlperiode, BAK R 43 I / 2330. [illegible] im Reichstag, Nr. 121, IV Wahlperiode. 12. Vorschläge [illegible] Reichsreform, v. 15.06.1928, BAK, R 43 I / 1877.
13. E. Koch-Weser, Reichsreform — Zwischenlösung [illegible] Endlösung, NL 51 — Nr. 15, Schücking. S. 9.
14. «Zum Einheitsstaat hin», Sonderdruck aus dem «Berliner Tageblatt», v. 17.03.1929, BAK, R 43 I / 1880.
15. 80 Jahre Weimarer Reichsverfassung — Was ist geblieben? Hrsg. von E. Eichenhofer. Tübingen, 1999. S. [illegible]

SUMMARY

The article is devoted to the outlooks of the [illegible] German politician E. Koch Vezer. It mostly deals [illegible] his interpretations of the constitutional reform and [illegible] the Weimar Republic.

УДК 947.084.6

І. У. Жылін

ДЭНАНСАЦЫЯ АНГЛА-САВЕЦКАГА ГАНДЛЁВАГА ПАГАДНЕННЯ Ў 1932 г. ПРЫЧЫНЫ І ВЫНІКІ

У 30-х гг. XX ст. буйнейшым партнёрам СССР з'яўлялася Англія, якая займала першае месца па савецкім экспарце і была адным з асноўных пастаўшчыкоў тавараў для Савецкага Саюза. Аднак гандлёвыя адносіны паміж [illegible] мі краінамі, як і дыпламатычныя, развіваліся скачкападобна: спрыяльныя перыяды ў [illegible] часе змяняліся глыбокімі крызісамі і наадварот. У першай палове 30-х гг. прасочваецца [illegible]